

УДК 327(470+571)

ЄВРАЗІЙСЬКЕ ЕКОНОМІЧНЕ СПІВТОВАРИСТВО ЯК ПЕРЕХІДНА МОДЕЛЬ ІНТЕГРАЦІЙНОЇ СТРАТЕГІЇ РОСІЙСЬКОЇ ФЕДЕРАЦІЇ

Кондратенко О. Ю.

Кандидат історичних наук, доцент кафедри міжнародної інформації Інституту міжнародних відносин національного авіаційного університету.

Анотація. Проаналізовано процес реінтеграції пострадянських країн у рамках Євразійського економічного співтовариства та Митного союзу. Означено, що фактично всі інтеграційні проекти реалізуються виключно у відповідності до геополітичних інтересів РФ. З'ясовано, що ЄвразЕС став для російської інтеграційної політики своєрідним інструментом у підготовці забезпечення розширення впливу на країни євразійського простору. Зі створенням Євразійського економічного союзу стало очевидно, що саме ЄвразЕС виконував роль перехідного інтеграційного інституту протягом півтора десятиліття у рамках доктрини «різношвидкісної» інтеграції пострадянських країн. Ще одним проектом наднаціонального типу став Митний союз, який покликаний забезпечувати реалізацію стратегії Росії по створенню єдиного економічного простору у рамках РФ, Білорусі та Казахстану як найбільш підготовлених країн до економічної, політичної та безпекової інтеграції. Пострадянські інтеграційні об'єднання виступають для Росії радше у якості засобу відновлення геополітичного впливу у світі хоча б частково співмірного з тим, що колись мав у своєму розпорядженні. Задля цього Росія відновлює як економічний так і політичний тиск на республіки колишнього СРСР по мірі їх просування в євразійські структури. Утім, пострадянські об'єднання так і не стали альтернативою світовим інтеграціям на кшталт ЄС чи АСЕАН, передовсім через асиметричність складу та посилене домінування Росії, що ставить під сумнів їхню стратегічну перспективу. Більше того, інтеграційні процеси не сприяють процвітанню учасників євразійських структур, головню через те, що основу їх економічного укладу складає сировинна продукція, яка знаходить попит виключно межами ринків цих об'єднань. Водночас однотипність економіки пострадянських держав більшою мірою породжує конкуренцію у боротьбі за ринки збуту на противагу їх зближенню та кооперації виробничих галузей.

Ключові слова: інтеграція, євразійський простір, ЄвразЕС, Митний союз, Росія, пострадянські держави.

Постановка проблеми. Реінтеграцію євразійського простору з моменту розпаду СРСР можна розцінювати не інакше як процес трансформації патронований Росією. Показником є те, що політична складова інтеграційних процесів в регіоні Євразії завжди превалювала над економічними, оскільки РФ розглядає всі інтеграційні проекти не інакше як засоби досягнення своїх геополітичних цілей, у т. ч. й щодо позиціонування ЄвразЕС як альтернативи іншого об'єднання пострадянських держав, таких як ГУАМ. Також РФ не приховує плани використання євразійської інтеграції у якості інструмента підвищення свого геополітичного статусу та забезпечення більш високого рівня політико-економічного впливу в регіоні [25, с. 19]. Як відзначив колишній Голова Комітету Ради СНД Ради Федерації Федеральних зборів РФ В. Густов: «На просторі ЄвразЕС, що охоплює 94% території СНД, позначається розвиток, який може привести до зміни геополітичного по-

рядку, що сформувався. Митний союз трьох держав може в перспективі послугувати ядром утворення організації глобального масштабу, побудованої на нових принципах довіри і взаємовигідної співпраці» [8, с. 22]. Не виключено також, що у найближчій перспективі постане питання уніфікації зовнішньої політики учасників євразійських інтеграційних структур та створення посади відповідальної особи координації зовнішньої політики на кшталт Верховного представника ЄС з питань закордонних справ і політики безпеки. У свій час заступник Генерального секретаря ЄврАзЕС С. Глазьев відзначав, що «...враховуючи своє системоутворююче положення в ЄврАзЕС Росії необхідно створити механізм постійних консультацій з метою вироблення консолідованої позиції, яку Росія могла б представляти при формуванні міжнародних механізмів регулювання...» [6, с. 30].

Мета статті – обґрунтування сутності та геополітичної складової інтеграційних процесів на євразійському просторі. Не менш актуальним завданням є акцентування уваги на дослідженні участі Росії у інтеграції пострадянських країн та реалізації її геополітичної стратегії.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Наукова увага до інтеграційних процесів на євразійському просторі зростає фактично одразу після створення СНД як першої пострадянської організації та теренах колишнього СРСР. Зокрема в Україні цією проблематикою займалися: І. Вівчар, О. Волошин, О. Галушко, М. Гнатюк, О. Дмитрук, М. Дорошко, Р. Жангожа, О. Ірхін, Л. Коврик-Токар, І. Мельничук, Г. Перепелиця, М. Фесенко, Л. Чекаленко та ін. Подібну активність проявляють і російські вчені як от: В. Алчинов, А. Бельянинов, К. Гаджиєв, В. Дергачов, С. Лузянін, В. Ніколаєнко, С. Панарін, К. Сорокін, О. Чаєвич, Т. Шаклеїна, Л. Шевцова та ін. Значну увагу інтеграційним процесам в Євразійському регіоні приділяють західні політологи, зокрема: А. Аслунд, З. Бжезинський, Т. Грем, Е. Качинс, О. Мотиль, А. Стент, А. Умланд, Дж. Шерр та ін.

Основні результати дослідження. Відзначимо, що євразійські інтеграційні об'єднання є досить асиметричними за своєю сутністю, а тому їх учасники не можуть претендувати на повноцінну участь та партнерство. У свою чергу Росія позиціонує себе у якості беззаперечного лідера всіх євразійських інтеграцій, котрі виступають своєрідною матеріалізованою версією євразійства як надто популярних ідеологем російського політичного дискурсу. Попри все визнано, ЄврАзЕС виявився одним із найбільш вдалих проєктів відродження регіонального лідерства РФ, який певною мірою, став засобом оптимізації економічних зв'язків між пострадянськими країнами [17]. В Росії тривалий час є розуміння того, що Федерація не зможе повернути собі глобальне лідерство не відродивши трансрегіональну імперію у будь-якому новому форматі. Не випадково російські політологи стверджують, що створення ЄАЕС буде означати початок завершення існування американського монопольного домінування у світі, що тим самим мотивує їх боротьбу за однополярний світ.

Євразійське економічне співтовариство (ЄврАзЕС), яке офіційно створене у 2001 р. у складі Росії, Білорусі, Казахстану, Киргизстану, Таджикистану та Узбекистану стало наступним етапом інтеграції пострадянських країн поряд/у рамках з СНД. Заплановано, що нове інтеграційне об'єднання покликано вивести євразійську «п'ятірку» на якісно новий рівень співпраці та перетворитися на справжнє ядро пострадянських інтеграційних процесів з товарообігом понад 1 трлн. дол. У перші роки функціонування співтовариства було підписано Угоду про заходи доступу на ринки держав-учасниць митного союзу товарів і послуг із третіх країн, Протокол про порядок введення і застосування вивізних мит держав-учасниць митного союзу, Угоду про єдиний порядок експортного контролю держав-членів ЄврАзЕС та ін. Утім, як показав досвід, вже на початковому етапі існування

ЄврАзЕС зіткнулася з критичною різномірністю країн-учасниць, розмаїтістю структур національних економік та схем реформування, а також неспівпаданням економічних стратегій і моделей розвитку, а головне – економічним домінуванням Росії. До того ж жодна із держав-учасниць не збиралася узгоджувати свою зовнішньоекономічну політику з іншими членами співтовариства, що особливо виявилось при обговоренні митних тарифів та перспектив вступу до СОТ [7, с. 65]. Саме в реалізації стратегії щодо СОТ повною мірою виразився відвертий економічний і торгівельний диктат з боку РФ. Так, Росія остерегалася, що приєднання нових незалежних держав до СОТ завдасть удару по російських підприємствах через наплив більш якісних товарів з Європи.

Створення ЄврАзЕС було мотивовано «близькістю культур, спільністю історичних доль, тривалими добросусідськими відносинами, єдиним географічним простором та схожістю геополітичних інтересів його учасників». До цього варто додати практичне існування єдиного мовного простору, який хоча й розмивається національними культурами пострадянських держав, все ще зберігає ознаки регіонального ареалу на пострадянських теренах. Посилення політичного контролю Росії над країнами євразійського простору розпочалося за алгоритмом відновлення втрачених зв'язків з пострадянськими країнами у рамках співтовариства. Така кооперація вигідна передусім Росії, яка активно відчуває на собі наслідки розриву колись єдиного виробничого циклу. Останнє особливо негативно відображається на оборонній промисловості РФ у зв'язку з тим, що вона так і не змогла за весь цей час компенсувати втрати від розпаду колись єдиного ВПК та створити повністю замкнуту систему виробництва озброєнь. У зв'язку з цим Росія досі відчуває залежність від постачання комплектуючих для військової техніки від країн євразійського простору. Приміром, в Україні залишився значний відсоток підприємств з виробництва ракетних та авіадвигунів, а також високоточного військового обладнання, сконцентрованих переважно на території південних та східних областей. Разом з тим, з метою хоча б часткової компенсації розладу замкнутого циклу виробництва, провідними політичними колами республік було запропоновано ідею створення єдиного ринку (з населення біля 170 млн. чол. і сумарним ВВП 2 трлн. дол.) з уніфікованим митним бар'єром для експортерів із дальнього зарубіжжя по периметру СНД. При всьому складність реінтеграції євразійського простору визнали й власне російські експерти, яка полягала у поглибленні фрагментарності економік нових незалежних держав, котрі зробили акцент на самостійне формування відкритих економічних систем ринкового типу [21, с. 47]. Доцільно говорити про поглиблення як інтеграційних так і дезінтеграційних процесів на євразійському просторі, оскільки по-перше, на фоні розпаду колись єдиного економічного простору постають нові форми інтеграції; по-друге, пострадянські країни інтегруючись до євразійських структур паралельно намагаються чимдалі активніше проводити самостійну економічну політику віддаючи перевагу торгівельним відносинам з ЄС та Китаєм; по-третє, всі держави-учасниці євразійських інтеграційних структур висловлюють своє невдоволення щодо свого асиметричного статусу відносно рівноправної участі з прийняття рішень та захисту своїх національних інтересів. Підтвердженням цьому були непоодинокі заяви з боку Білорусі відносно неефективності співробітництва у рамках ЄврАзЕС. Зрештою як Білорусь так і Казахстан висловлювали претензії до Росії щодо фактичної відсутності принципу рівноправ'я у доступі до інфраструктури національних ринків нафти і газу. Утім, Росія наполягала на винесенні за дужки подібних питань під час форсування створення Митного союзу на теренах ЄврАзЕС.

Вибудовування оптимального механізму співпраці з колишніми республіками СРСР є одним із пріоритетних напрямків її діяльності, що зокрема і зафіксовано у Концепції

зовнішньої політики від 12 лютого 2013 р. У свою чергу Євразійське співтовариство як і інші інтеграційні утворення, мало стати запорукою стійкого розвитку в нових геополітичних та геоекономічних реаліях, пов'язаних з виникнення ділянок міжнародної турбулентності, транскордонних ризиків та кризи глобальної валютно-фінансової системи. Не випадково ЄврАзЕС, СНД і ОДКБ у програмній статті Президента Росії Д. Медведєва від 9 вересня 2009 р. «Росія вперед!» названі найбільш близькими стратегічними партнерами: «У нас з ними спільні завдання по модернізації наших економік, забезпеченню регіональної безпеки, більш справедливому устрою світового порядку» [13]. Проте задля успішності інтеграційних процесів вкрай необхідною є гармонізація економічного розвитку потенційних учасників, чого аж ніяк не скажеш про країни євразійського простору. Лише за таких умов гармонійності розвитку економік можна подолати нерівність участі суб'єктів євразійської інтеграції [3, с. 13-18].

Черговим аргументом на користь створення ЄврАзЕС у 2007 р. виступало економічне зростанням ВВП учасників організації у середньому на 8,5% [14, с. 15]. Із заснуванням ЄврАзЕС, РФ підтримувала створення зони вільної торгівлі, а згодом і єдиного економічного простору у рамках Митного союзу (МС) з єдиною системою тарифікації мит та переходом на принцип стягування непрямих податків з «країни призначення». Економісти відзначають, що упродовж докризових 2000-2008 рр. товарообіг між учасниками ЄврАзЕС зріс з 29 до 135 млрд. дол. або більш ніж в 4 рази [25, с. 19; 26, с. 22]. Проте таке збільшення відбулося саме за рахунок Росії, котра займає ліву частку євразійського ринку та отримувала на порядок більшу частку прибутку в ЄврАзЕС. Крім того, вато нагадати, що саме на цей період припадає підвищення світових цін на енергоресурси та сировинну продукцію експорт яких Росія постійно збільшувала.

Зниження темпів економічного зростання як Росії так і ЄврАзЕС було об'єктивно пов'язано з початком світової фінансової кризи. Про це зокрема свідчать цифри взаємного торговельного обігу ЄврАзЕС, який на перше півріччя 2009 р. склав лише 17,5 млрд., що було на 40,8% менше порівняно з аналогічним періодом 2008 р. При цьому спостерігалось різке зниження рівня взаємної торгівлі між найбільшими країнами Співдружності – Росією, Білоруссю та Казахстаном. Зокрема торгівля Росії з Казахстаном та Білоруссю за цей рік знизилася на 42%. Також знизився рівень притоку іноземних інвестицій до всіх учасників ЄврАзЕС, у т. ч. в РФ на 30,9% порівняно з першим півріччям 2008 р. До того ж удвічі знизилися інвестиції в РФ з країн СНД [20, с. 29-31].

Дедалі ставало зрозумілим формальне існування ЄврАзЕС участь у якому практично ні до чого не зобов'язувала. Відомо, що РФ позиціонує себе у якості провідної рушійної сили регіональної інтеграції пострадянської Євразії. Тому, задля посилення свого геополітичного впливу Росії потрібно було значно зміцнити свій статус через механізми інтеграції. ЄврАзЕС як і зрештою Митний союз (МС) *de-facto* стали наступним щаблем євразійської реінтеграції під егідою РФ після СНД. У підсумку, Росія, Білорусь та Казахстан прийняли рішення про необхідність формування більш тісного інтеграційного простору порівняно з ЄврАзЕС, який би дозволив у перспективі скасувати всі митні бар'єри. Проте, у Договорі були відсутні конкретні часові рамки звершення створення МС, також ні з економічної, ані з правової точки зору МС не відповідав своєму змісту. П'ятіріччя учасників тоді так і не вдалося узгодити формування єдиної митної території зі спільними зовнішніми кордонами та єдиною системою управління, котра діяла б на основі системи двосторонніх угод [1, с. 33].

Москва зрештою прискорила пошук додаткових механізмів більш тісної інтеграції країн-учасниць Євразійського співтовариства у контексті активізації вільного пересування

людей, товарів, капіталів та послуг. У зв'язку з цим, з липня 2010 р. вступив у дію Митний кодекс та єдиний тариф на території Росії, Білорусі та Казахстану, який ознаменував початок роботи МС як максимального на той час ступеню інтеграції пострадянських країн. Ідея створення єдиного митного простору як локомотива ЄврАзЕС виникла ще у 1995 р. коли керівники Росії, Білорусі й Казахстану підписали перший договір про створення єдиної митної території і формування Митного союзу. Вже тоді планувалася відміна тарифних і нетарифних обмежень по взаємній торгівлі, встановлення єдиного торговельного режиму та спільних митних тарифів. Не менш значимим було здійснення об'єднання митних територій країн-засновниць в єдину територію та перенесення митного контролю на зовнішні кордони союзу. Наступним етапом на цьому шляху став Договір про митний союз і єдиний економічний простір від 26 лютого 1999 р. [16, с. 122] Проте, конкретних рішень відносно механізмів формування безмитного простору аж до 2010 р. не було ухвалено. У підсумку більшість країн тоді не підтримали ідеї створення зони вільної торгівлі. Навіть перспективна декларація «Про основні напрями розвитку Співдружності Незалежних Держав» від 1999 р. де було чітко прописано необхідність створення ЗВТ не сприяла прогресу торгово-економічної інтеграції. Основною перепорою до запровадження МС тоді стала розбіжність економічних інтересів потенційних учасників, що не дозволяло узгодити загальний перелік тарифних і нетарифних вилучень із режиму вільної торгівлі. Також одним із каменів спотикання формування МС залишалося узгодження питання формування цін на енергоносії, що у результаті спричинило нові обмеження і перепони по вільній торгівлі.

Зрештою у 2007 р. під час підписання в Душанбе Договору про створення єдиної митної території та формування Митного союзу Росія заявила про свої наміри посісти 57% голосів у майбутньому наднаціональному органі (Євразійській економічній комісії), тоді як Білорусі і Казахстану діставалося по 21,5% голосів, що стало повним розчаруванням для Мінська та Астани. У зв'язку з цим, казахський лідер Н. Назарбаєв як під час офіційної зустрічі так і після неї вкотре наголошував на дотриманні принципу рівності у реалізації євразійських інтеграційних проектів та актуалізував питання створення центрально-азійського економічного союзу з тим щоби дозволити п'ятдесятимільйонному регіону створити власний самостійний ринок. Останнє було пов'язане передовсім із доволі повільним втіленням стратегії розвитку ЄврАзЕС. Така заява Н. Назарбаєва бачиться не інакше як відповідь на надмірні амбіції Росії у інтеграційних об'єднаннях євразійського простору [5]. Своє занепокоєння тоді щодо різкого посилення впливу Росії в МС висловила й Білорусь. Мінськ домагався скасування мит на російські товари, особливо на нафту від постачань якої залежить Білорусь, проте Росія так і не пішла назустріч країні-партнеру по союзу. До того ж у 2010 р. Білорусі не вдалося домогтися зниження цін на російський газ як для учасника МС. Через розбіжності у ціновій політиці між РФ та Білоруссю Москва навіть припинила постачання газу мотивуючи несплатою боргів. Досить чітко передавала ситуацію одна з опозиційних білоруських газет, яка характеризувала створення Союзної держави Росії і Білорусі та приєднання до МС як «... злочин, який зробив цілу націю заручником імперської Москви, і та стала шантажувати Білорусь, цинічно вимагаючи нашу територію і економіку без війни, маніпулюючи залежністю від російських енергоресурсів» [18]. З тим щоби вкотре показати Білорусі відсутність альтернатив та недопущення подібних випадів Росія змусила Казахстан підписати Митний кодекс без участі Білорусі. Таким чином, РФ не приховувала свого прагнення нав'язувати в МС власні правила і норма та використовувати інтеграційні проекти у якості засобів для посилення свого економічного і політичного впливу на пострадянські республіки аж до встановлення цілковитого контролю по мірі їх просування шляхом інтеграції [28].

Три вказані країни відмовилися від заснування нової євразійської організації, а тому створення МС в рамках вже існуючої виглядає на перший погляд цілком логічно. Передбачалося, що дві інші країни-учасниці ЄврАзЕС – Вірменія та Киргизстан приєднаються до МС по мірі готовності їх економік та прийняття необхідних законів національними парламентами. Здебільшого саме неготовність економік Вірменії та Киргизстану стало причиною відтермінування їх приєднання до МС відповідно на 2014 р. та 2015 р. Окрім всього, МС став ще однією організацією у якості засобу залучення України у геополітичну сферу Кремля як ключової для РФ пострадянської держави. Парадоксально, але Київ за часів президенства проросійського В. Януковича підтримував європейський вектор і не поспішав зближуватися з МС, яке б суперечило встановленню зони вільної торгівлі з ЄС. Росія одразу ж запропонувала Україні приєднатися до МС після того як Брюссель відклав на невизначений час зустріч з українським лідером. Причиною охолодження відносин між ЄС і Україною стала у той час справа лідера української опозиції Ю. Тимошенко, ув'язненої з політичних мотивів. У ході чергової заяви тодішнього президента Росії Д. Медведева вкотре прозвучала пропозиція щодо зниження цін на газ для України з тодішніх 400 дол. до 230 дол. за тис. кубів у разі згоди вступу Києва до МС [27].

МС почав функціонувати як форма міждержавної торгово-економічної інтеграції на євразійському просторі у складі Росії, Білорусі та Казахстану. У рамках МС було скасовано митний контроль та встановлено єдиний митний тарифний збір на зовнішніх кордонах держав-учасників союзу з чим введена єдина зовнішньоторгова політика по відношенню до третіх країн. МС покликаний був забезпечити функціонування єдиного економічного простору щодо вільного пересування товарів, послуг, капіталу і робочої сили. Через рік було скасовано внутрішні митні кордони між державами-учасницями та перенесено всі види держконтролю на митний кордон союзу. При всіх, на перший погляд, позитивах, можна стверджувати, що євразійські інтеграційні структури загалом та МС зокрема користуються популярністю передусім у авторитарних країн. Так, окрім пострадянських автократій, про свій намір приєднатися до МС у 2013 р. оголосила Сирія, антизахідний режим у якій активно підтримується Кремлем, а у 2015 р. своє бажання щодо приєднання до вказаної організації висловив Туніс.

Створення МС демонструвало намагання російського політичного режиму здатність РФ організувати власний регіональний центр економічного зростання та приймати таким чином участь у структурному переформатуванні світової економіки. Також інтеграційні проекти мали водночас слугувати «наглядним прикладом» успішного подолання країнами-учасницями фінансово-економічної кризи на відміну від західних держав, які на думку Кремля, не здатні впоратися з цим викликом. Зняття митних та торговельних бар'єрів між країнами євразійського простору та залучення інвестицій вбачалося у якості основної умови сприяння подоланню кризи. Особливо актуальним національним та інтернаціональним завданням для Росії стало взяття на себе зобов'язань перетворитися на справді ефективного і відповідального провідника інтеграційних процесів на євразійському просторі. Проте, як відомо, саме пострадянські країни найбільше постраждали від світової фінансово-економічної кризи унаслідок різкого зниження попиту на товари і послуги сировинного характеру, що тим самим спричинило різке зниження їх ВВП. Фінансова криза, у свій час, супроводжувалася торговельними конфліктами: «газовим» – між Україною і Росією, Росією і Туркменістаном, «молочним» та «нафтовим» між Росією і Білоруссю, «гідроенергетичним» – між Росією і Таджикистаном. Також до означеної ситуації додалося загострення відносин Росії з Узбекистаном і Киргизією [2, с. 129].

В цілому, базою для створення МС стало прийняття пакету основоположних рішень з тарифного регулювання, що визначали роботу митного союзу у рамках ЄврАзЕС як єди-

ного економічного простору. Рядом експертів пропонується два шляхи економічної оптимізації євразійського простору: перший – через кооперацію високотехнологічних та інноваційних галузей економіки; другий – через диференціацію виробництва звичайних товарів, у тому числі сировини та енергоресурсів. Останній пов'язаний з реструктуризацією однотипного укладу виробництва всіх пострадянських республік [24, с. 94].

РФ при цьому намагалася координувати всі інтеграційні процеси, що відбувалися у межах євразійського простору шляхом узгодження своїх національних програм з програмами формування єдиного економічного простору ЄврАзЕС. У зв'язку з цим, пропонувалося навіть узгоджувати національне законодавство всіх учасників євразійських інтеграційних структур. Таким чином, РФ особливо прагне контролювати доступ на євразійський ринок товарів із інших економічних інтеграційних структур, особливо з ЄС, а також відстоює введення єдиної зовнішньоторговельної політики включаючи повну уніфікацію ввізних митних тарифів як необхідної умови створення МС. Водночас різні економічні стратегії та різні моделі зовнішньоторговельних механізмів, що реалізувалися учасниками ЄврАзЕС та МС спричиняли час від часу негативну дію на процес узгодження ставок митного тарифу. Тому, як наслідок, в одних країнах-учасницях митний тариф було лібералізовано більшою мірою, в інших – меншою [7, с. 65].

Дедалі Росія намагалася патрунувати й інші проекти подальшої інтеграційної трансформації. Зокрема Кремль був ініціатором створення у рамках ЄврАзЕС Транспортного союзу, свідченням чого стало запровадження пілотного проекту «Транспортні ворота ЄврАзЕС», який передбачав створення міжнародних логістичних центрів поблизу зовнішніх кордонів МС за напрямками основних експортно-транспортних потоків. Не менш важливою стала стратегія формування спільного енергетичного ринку задля підтримки євразійського паливно-енергетичного балансу. Приміром, ринок експорту енергоресурсів знаходиться далеко за межами ЄврАзЕС, тому інтеграція її учасників часто підмінюється конкуренцією. Задля координації відносин у енергетичній сфері у рамках ЄврАзЕС, у т. ч. Росією було зініційовано створення Ради енергетичної політики при Інтеграційному Комітетові ЄврАзЕС. Даний орган покликаний забезпечити формування єдиного енергетичного простору та енергетичного ринку на теренах Євразійського співтовариства. Також доволі важливим для Москви було створення спецфондів для фінансування цільових міждержавних програм до 2020 р. [22, с. 34-35]

Зрештою 18 жовтня 2011 р. було підписано Договір про зону вільної торгівлі СНД, який набув чинності у вересні наступного року. Окрім учасників ЄврАзЕС до Договору приєдналися дві пострадянські країни прозахідної орієнтації – Україна та Молдова. Маючи власні інтереси на особливих умовах приєднався Узбекистан, також підписав, утім не ратифікував договору Таджикистан. Договір мав на меті підсилити МС передовсім за рахунок таких держав як Україна без якої всі євразійські інтеграції видаються половинчастими та низько ефективними. Приміром, частка МС у світовій торгівлі, за даними директора Інституту стратегічних оцінок П. Гайдуцького, складала на 2013 р. всього 11%, що у шість разів менше порівняно з показниками ЄС і в чотири рази менше з організацією НАФТА [4]. За останні 16 років доля внутрішньо блокової торгівлі в СНД скоротилася майже удвічі. В структурі експорту СНД 63% припадає на мінеральні ресурси, у той час як у світовій торгівлі 70% відводиться продукції обробних галузей. Попри заяви В. Путіна про перетворення МС на локомотив Євразійського економічного співтовариства частка товарного експорту Росії в МС складала 7,4% а імпорт 5,7%, тоді як доля зовнішньоторговельного обміну з ЄС досягає 50%, приблизно стільки ж припадає на інші країни (імпорт в Росію із Китаю перевищив рівень імпорту із СНД). Також частка ЄврАзЕС у

зовнішній торгівлі Росії складає лише 8%, тоді як країни СOT – 88%. Росія імпортує з країн СНД 3% високотехнологічної продукції, у той час як з Європи – 35%, з інших країн світу – 62%. Також на західноєвропейський напрям на 2005 р. приходилося понад 50% експорту ЄврАзЕС, тоді як на Південно-Східну Європу і СНД лише 17,5% [29].

Поряд з цим, активно відбувається ріст тінізації митної торгівлі. РФ поступово скорочує свій імпорт з країн МС, нарощуючи тим часом експорт, тоді як торгівельна ситуація в Білорусі й Казахстані виглядає з точністю до навпаки, зважаючи на від'ємне торгівельне сальдо цих держав. Так, за роки існування ЄврАзЕС доля експорту продукції із Білорусі й Казахстану до Росії скоротилася відповідно з 99% до 94,3% та з 92% до 80,6%. Такі показники, попри всі розмови, є свідченням відсутності єдиної зовнішньоторговельної політики як у рамках МС так і за його межами. Таким чином, виправдалися песимістичні прогнози відносно торгівельних втрат Казахстану і Білорусі після їх вступу до євразійських інтеграційних структур, у той же час як оптимістичний сценарій щодо забезпечення додаткового приросту ВВП від участі цих країн в МС на 15% не підтвердився [9].

Однотипний уклад сировинної економіки слугує здебільшого наростанню конкуренції у МС, аніж кооперації виробничих галузей його учасників. Після відчутного прориву у торгівельних відносинах зі створенням МС, вже упродовж 2012 р. темпи зростання обсягів взаємної торгівлі учасників скоротилися майже втричі – з 30% до 9%. Загалом же на фоні підвищення цін у рамках МС обсяг взаємної торгівлі країн-членів упродовж 2012–2013 рр. скоротився з 68,6% до 64,1 млрд. дол. До всього додалася стагнація російської економіки, яка різко позначилася на економічному стані партнерів по ЄврАзЕС та МС. Приміром, у 2012 р. темпи зростання російського ВВП знизилися з 4,3% до 3,4%, а у 2014 р. вони взагалі стали фактично нульовими з подальшою тенденцією до падіння. Загалом же, частка країн з найвищим рівнем взаємної інтеграції, якими є Росія, Білорусь і Казахстан, складає у світовому ВВП сьогодні лише 3%, тоді як ЄС – 25% [4]. Отже, євразійські проекти навряд чи коли-небудь стануть альтернативою ЄС, що свідчить про практичну вичерпаність інтеграційного потенціалу Росії. Тому всі спроби різнорівневої та різношвидкісної інтеграції євразійського простору показали, що будь-якого прогресу в цьому напрямі не спостерігається. Проєвропейська позиція сучасної української еліти зводить практично до нуля реалізацію бажаного Кремлем інтеграційного проекту в рамках «ядра» пострадянської «четвірки» (Росія, Казахстан, Білорусь і Україна). Погоджуємось із думкою політолога О. Ірхіна, котрий вважає, що економічна інтеграція євразійського простору в сучасних умовах видається малоперспективною оскільки моделі економічного розвитку пострадянських країн стимулювали економічний націоналізм (навіть в самій РФ), а «успішні» економіки, орієнтовані на експорт сировини стали конкурентами. Тому, експорт неконкурентної промислової продукції або енергоресурсів несе загрозу остаточного перетворення Росії та інших країн євразійського простору на держави третього світу [10]. Чимдалі посилюються суперечності між Росією та іншими учасниками МС стосовно як економічної так і політичної складової діяльності організації. Зокрема з критикою діяльності МС постійно виступав президент Казахстану Н. Назарбаєв, особливо за наміри РФ використовувати МС у якості реалізації зовнішньополітичних цілей на євразійському просторі. Під час одного з виступів Н. Назарбаєв наголосив, що Казахстан залишає за собою право виходу з будь-якої організації, у разі загрози його суверенітету. Значні розбіжності простежуються й між Росією та її здавалось би найближчим союзником Білоруссю, зокрема у безпековій сфері. Так, О. Лукашенко заперечив у 2012 р. заяву міністра оборони РФ С. Шойгу щодо створення російської авіабази на території Білорусі [11].

Вищеприведений аналіз підтверджує факт розмитості торгівельного простору Євразійської співдружності. Всі учасники ЄврАзЕС є країнами, котрі виробляють однотипну, переважно сировинну продукцію, що звісно не сприяє поглибленню їх інтеграції, а здебільшого слугує розгортанню між ними конкуренції на світовому ринку. Все це змушувало країни Євразійського регіону, які мали у своєму розпорядженні значні поклади енергоресурсів, а також володіли потужними галузями металургійної та хімічної промисловості, шукати нові ринки збуту. Вже тоді стало зрозуміло, що відбувається я активна переорієнтація експортних товаропотоків ЄврАзЕС у бік таких центрів як США, ЄС, Китай, країн Південно-Східної Азії. Саме тому, пропонувалися різні шляхи синхронного реформування ЄврАзЕС та СНД з урахуванням соціально-економічної специфіки кожного члена організації. Зокрема, планувалося винести цілий ряд питань за дужки зовнішньої політики країн євразійських організацій, особливо дилему протиставлення євразійського і європейського векторів.

Задля поглиблення євразійської економічної та фінансової інтеграції у 2006 р. Росією та Казахстаном було створено Євразійський банк розвитку як своєрідний регіональний фінансовий центр розвитку зі статутним капіталом 1,5 млрд. дол. Створення Євразійського банку стало своєрідною основою для формування єдиної валютно-фінансової системи на просторі ЄврАзЕС. Завданням даної фінансової інституції, окрім зменшення ризиків впливу зовнішніх фінансових факторів, мала стати підтримка спільних євразійських проєктів шляхом кредитування. Поряд з банком було вирішено створити Антикризисний фонд ЄврАзЕС, який взяв на себе функції «євразійського МВФ». Фонд, сформований учасниками ЄврАзЕС вже у рік свого створення налічував 10 млрд. дол. з яких 7,5 млрд. належали Росії [26, с. 22].

Відчутним кроком на шляху до прискорення та поглиблення євразійської інтеграції з боку Росії стала її ініціатива щодо створення єдиного валютного простору у рамках ЄврАзЕС. При цьому самі російські експерти визнали складність реалізації проєкту валютного союзу так як основна частина розрахунків у рамках існуючого тоді ЄврАзЕС здійснювалася в доларах (біля 60%) та євро (біля 20%) у той час як на долю російського карбованця припадало не більше 15% всіх розрахунків між учасниками співтовариства. Також учасники ЄАЕС, котрі прагнуть зберегти у його рамках власний суверенітет, у т. ч. й економічний та фінансовий, звісно ж не будуть поспішати відмовлятися від своїх національних валют у короткостроковій перспективі [12, с. 58]. Створення єдиного валютного простору давало змогу Росії диктувати свої умови щодо надання фінансової допомоги та кредитування учасників євразійських інтеграційних структур. Ключовими завданнями зазначеної фінансової установи стали: субсидування товарообігу, надання стабілізаційних кредитів державам-учасницями з низьким рівнем доходу, підтримки ними інфраструктурного і енергетичного будівництва, фінансування міждержавних інвестиційних проєктів, а також створення високотехнологічних виробництв та конкурентних видів продукції.

Задля реалізації науково-технічних програм, інноваційних проєктів координації відносини в інноваційній сфері, а також залучення до неї іноземних інвестицій паралельно створено Центр високих технологій ЄврАзЕС та Євразійську інноваційну систему. Все ж діяльність Центру залишається номінальним у силу мізерного відсотку інновацій та високих технологій в економіці євразійських країн. З метою формування спільного інформаційного простору було створено Євразійський медіа-форум, а євразійського освітнього простору – Асоціація євразійських університетів. Російські вузи планують дедалі нарощувати «м'який вплив» через використання інформаційно-комунікаційних технологій для

індивідуалізації навчання як в Росії так і на євразійському просторі для російської діаспори та російськомовного населення. Відповідно існує стратегія активізації впровадження та розвитку дистанційного навчання на теренах СНД, а також академічної мобільності як викладачів так і студентів у межах євразійського простору. Окрім ЄврАзЕС Росія позиціонує себе у ролі модератора інноваційних трансформацій і в СНД. Саме тому за активної участі РФ ведеться діалог по створенню єдиного інноваційного простору у рамках СНД, зокрема зниження енергоємності економік та підвищення їх конкурентоспроможності [23, с. 36-37].

У свою чергу країни АСЕАН зацікавлені в РФ та Казахстані здебільшого як транспортному коридорі для виходу на європейські ринки. Саме тому окрема увага керівництва РФ була зосереджена на створенні транспортних євразійських коридорів. Транспортна політика концентрувалася на створенні спільних ринків транспортних послуг та підвищення ефективності тарифної політики. Об'єднання транспортних та інформаційних комунікацій від Китаю до Східної Європи з подальшою орієнтацією на створення єдиного транспортно-інформаційного комплексу, покликане було сприяти розвитку країн ЄврАзЕС та розширенню інтеграційних процесів за рахунок нових учасників [19, с. 147]. З цією метою, у 2008 р. підписано Угоду про узгодження розвитку міжнародних транспортних коридорів на період до 2020 р. територією країн СНД. Також сформовано Координаційний комітет транспортних коридорів СНД. У 2012 р. в зв'язку зі вступом РФ до СОТ, була розроблена нова Транспортна стратегія Росії до 2030 р., яка передбачала багатократне збільшення експорту транспортних послуг до 80 млрд. дол. Розроблена також Концепція формування єдиного транспортного простору ЄврАзЕС за якою до 2020 р. передбачалося збільшення сукупного транзитного потенціалу євразійського простору з 230 до 430 млн. тонн на рік. Конкурентною альтернативою китайської стратегії «Нового шовкового шляху», покликаний слугувати транспортний коридор «Європа Кавказ Азія» (ТРАСЕКА). Остання спирається на поромне сполучення по Каспійському і Чорному морях. Паралельно розвивається проект «Європа Західний Китай» [15].

Висновки. Отже, створення ЄврАзЕС збіглося у часі з трансформацією оновленої зовнішньої політики Росії. Путінська великодержавна доктрина «інтеграціонізму», що відкидала однополярний світ, відводила Російській державі роль одного з впливових центрів багатопольярного світоустрою. Першим кроком до реалізації цієї доктрини мало стати зміцнення позицій РФ в інтеграційних структурах пострадянського простору. Досвід ЄврАзЕС та МС як в цілому й СНД показав досить низький ступінь готовності учасників до всеохоплюючої інтеграції, оскільки лише окремі пострадянські країни проявили таке зацікавлення, здебільшого мотивоване збереженням авторитарних режимів управління. Євразійське співтовариство носило тимчасовий характер та було необхідне Росії для підготовки до наступного етапу інтеграції вже у рамках ЄАЕС, який став черговим інтеграційним кроком Росії щодо відновлення цивілізаційних, історичних, соціокультурних, геополітичних та господарських зв'язків на території колишнього СРСР (за виключенням хіба, що країн Прибалтики), разом з ними і остаточного закріплення політичного впливу Росії.

Список використаної літератури

1. Базарова Г. Т. Таможенный союз ЕвразЭС: возможности и перспективы / Г. Т. Базарова // Евраз. интеграция: экономика, право, политика. – 2009. – № 6. – С. 33-35.
2. Бельянинов А. Ю. Интеграционная политика России в Евразии / А. Ю. Бельянинов. – М. : Научная книга, 2013 – 276 с.
3. Бельянинов А. Ю. Интеграция стран СНГ (этапы, условия, и предпосылки взаимодействия) / А. Ю. Бельянинов, В. Б. Матусов. – М. : Научная книга, 2012. – 144 с.

4. Гайдуцкий П. Украина и Таможенный союз: проблемы интеграции [Электронный ресурс] / П. Гайдуцкий // Зеркало недели. – 2013. – 22 марта. – Режим доступа: <http://gazeta.zn.ua/internal/ukraina-i-tamozhennyu-soyuz-problemy-integracii-.html>.
5. Гетьманчук А. Прощальные подарки имениннику В. Путину [Электронный ресурс] / А. Гетьманчук // Зеркало недели. – 2007. – 12-19 октября. – Режим доступа: http://gazeta.zn.ua/POLITICS/proschalnye_podarki_imeninniku_putinu.html.
6. Глазьев С. Ю. Интеграция против глобального кризиса / С. Ю. Глазьев // Евраз. интеграция: экономика, право, политика. – 2009. – № 5. – С. 25-31.
7. Гринберг Р. С. 10 лет ЕврАзЭС: все только начинается / Р. С. Гринберг, Д. И. Ушкалова // Евраз. интеграция: экономика, право, политика. – 2010. – № 7. – С. 62-65.
8. Густов В. А. На пути к созданию Таможенного союза Евразийского экономического сообщества / В. А. Густов // Евраз. интеграция: экономика, право, политика. – 2008. – № 3. – С. 19-23.
9. Ибрагимова Г. Е. Содружество независимых государств в 2005 2010 гг.: актуальные проблемы и перспективы (по материалам периодической прессы) / Г. Е. Ибрагимова [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://repository.enu.kz/xmlui/bitstream/handle/123456789/2895/Sodrujestvo.pdf?sequence=1>.
10. Ірхін О. А. Конкуренція центрів сили в контексті формування сфер впливу на пострадянському просторі / О. А. Ірхін [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rusprostranstvo.com/article/view/13>.
11. Кінець Митного союзу? [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://bintel.com.ua/uk/article/konec-tamozhennogo-sojuza/>.
12. Колесников Г. И. К созданию коллективной валюты стан ЕврАзЭС / Г. И. Колесников, С. Ф. Сутырин, Н. В. Хованов // Евраз. интеграция: экономика, право, политика. – 2007. – № 2. – С. 57-62.
13. Медведев Д. А. Россия, вперед! [Электронный ресурс] / Д. А. Медведев. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://15.gazeta.ru/articles/dmitrii_medvedev_rossiya_vpered.shtml.
14. Нарышкин С. Е. ЕврАзЭС на пути углубления интеграции / С. Е. Нарышкин // Евраз. интеграция: экономика, право, политика. – 2008. – № 3. – С. 15-18.
15. Рогов С. М. Евразийская стратегия России [Электронный ресурс] / С. М. Рогов. – Режим доступа: <http://www.iskran.ru/russ/rogov/ecstroit1-01.html>.
16. Смирнова М. Н. Этапы формирования Таможенного союза / М. Н. Смирнова // Евраз. интеграция: экономика, право, политика. – 2010. – № 8. – С. 121-126.
17. Сушко О. ЄврАзЕС: економічний сир у політичній мишоловці вступ до ЄврАзЕС означатиме політичну капітуляцію України як європейської держави [Електронний ресурс] / О. Сушко, О. Лісничук // Дзеркало тижня. – 2002. – № 39. – 11 жовтня. – Режим доступу: http://gazeta.dt.ua/POLITICS/evrazes_ekonomichniy_sir_u_politichniy_misholovtsi_vstup_do_evrazes_oznachatime_politichnu_kapitulya.html.
18. Таможенный союз – могильная яма [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://inosmi.ru/belorussia/20100707/161114249.html>.
19. Тельнов В. Экономические аспекты посткризисного развития евразийской интеграции / В. Тельнов // Евраз. интеграция: экономика, право, политика. – 2010. – № 7. – С. 146-149.
20. Финогенов И. В. Взаимная торговля, инвестиции и тренды интеграции в ЕврАзЭС / И. В. Финогенов // Евраз. интеграция: экономика, право, политика. – 2009. – № 6. – 29-31.

21. Цветков В. А. Основные направления посткризисного развития ЕврАзЭС / В. А. Цветков // Евраз. Интеграция: экономика, право, политика. – 2010. – № 8. – С. 47-56.
22. Черкасов Н. А. О миссии России в современном мире и развитии ЕврАзЭС / Н. А. Черкасов // Евраз. интеграция: экономика, право, политика. – 2008. – № 4. – С. 32-36.
23. Чеченов Х. Д. Непрерывное образование – основа инновационного развития / Х. Д. Чеченов // Евраз. интеграция: экономика, право, политика. – 2009. – № 6. – С. 36-37.
24. Шишков Ю. Россия и СНГ: неудавшийся брак по расчету / Ю. Шишков // Pro et Contra. – 2001. – Т. 6. – № 1/2. – Зима весна. – С. 91-106.
25. Язев В. А. «Идеальный шторм» должен стать катализатором интеграционных процессов / В. А. Язев // Евраз. интеграция: экономика, право, политика. – 2009. – № 5. – С. 18-24.
26. Язев В. А. Страны ЕврАзЭС на пороге нового этапа сотрудничества / В. А. Язев // Евраз. Интеграция: экономика, право, политика. – 2009. – № 6. – С. 21-26.
27. Russia Urges Ukraine to Join Customs Union After EU Snub [Electronic Source] // Bloomberg – 2011. – 18th October. – Access mode: <http://www.bloomberg.com/news/articles/2011-10-18/medvedev-says-russia-ukraine-ties-aren-t-just-about-gas-1>.
28. Russia's Mounting Influence In Belarus And Kazakhstan [Electronic source] // Forbs. – 2010. – 7th June. – Access mode: <http://www.forbes.com/sites/energysource/2010/07/06/russias-mounting-influence-in-belarus-and-kazakhstan/>.
29. UNCTAD Handbook of Statistics. – NY. : Geneva, 2005. – 443 p.

EURASIAN ECONOMIC COMMUNITY AS A TRANSITION MODEL INTEGRATION STRATEGIES RUSSIAN FEDERATION

Kondratenko O. Yu.

Candidate of historical sciences, Associate professor of International information of institute of International relations of National Aviation University.

Abstract. *Analyze the process of integration of post-Soviet countries within the Eurasian Economic Community and Customs Union. Noted that the integration projects are implemented solely in accordance with the geopolitical interests of the Russian Federation. It was found that the EEC became a kind of Russian integration policy tool in providing training to expand the influence of Eurasian countries. With the creation of the Eurasian Economic Union was obvious that it served as a transitional EEC Integration Institute for fifteen years under the doctrine a «many of speed» integration of post-Soviet countries. Another type of supranational project was the Customs Union, which aims to ensure the implementation of the strategy to create a single economic space within Russia, Belarus and Kazakhstan as the most prepared countries in the economic, political and security integration. Integration associations advocate for Russia rather as a means to restore the geopolitical influence in the world, at least partially comparable to those that once had before the Soviet Union or the United States now have as the sole superpower. To this end, Russia restores both economic and political pressure on former Soviet republics in their degree of integration in the Eurasian promotion structure. However, the post-Soviet union did not become an alternative to global integration like the EU or ASEAN, primarily through its asymmetry and increased dominance of Russia, which casts doubt on their strategic vision. Moreover, integration processes do not contribute to the prosperity of participants Eurasian structures, mainly because the basis of their economic structure is raw products that are in demand only markets outside these associations. However, the same type of post-Soviet states economy creates more competition in the struggle for markets, as opposed to their convergence and cooperation manufacturing industries.*

Key words: *integration, the Eurasian space, EEC, Customs Union, Russia, former Soviet states.*

Referances

1. Bezarova G. T. Tamozennij sojuz EvrAzES: vozmoznosti i perspektivu / G. T. Bezarova // *EvrAz. integratsia: economica, pravo, politica.* – 2009. – № 6. – S. 33-35.
2. Beljaninov A. Yu. Integratsionnaja politica Rossii v Evrazii / A. Yu. Beljaninov – M. : Nauchnaja kniga, 2013 – 276 s.
3. Beljaninov A. Yu. Integratsia stran CNG (etapu, uslovja, i predposilki vzaimodejstvija) / A. Yu. Beljaninov, V. B. Matusov. – M. : Nauchnaja kniga, 2012. – 144 s.
4. Gajduskij P. Ukraina i Tamoziennij soyuz: problemu intregratsiji / P. Gajduskij [Electronic resource]. – Rezhym dostupa: <http://gazeta.zn.ua/internal/ukraina-i-tamozhenyy-soyuz-problemy-integracii-.html>.
5. Getmanchuk A. Proshalnie podarky imeninniku V. Putina / A. Getmanchuk // *Zerkalo nedeli.* – 2007. – 12-19 oktjabria. – [Electronic resource]. – Rezhym dostupa: http://gazeta.zn.ua/POLITICS/proshalnye_podarki_imeninniku_putinu.html.
6. Glaziev S. Yu. Integratsia protiv globalnogo krizisa / S. Yu. Glaziev // *EvrAz integratsia: economica, pravo, politica.* – 2009. – № 5. – S. 25-31.
7. Grinberg R. S. 10 let EvrAzES: vsio tolko natchinaetsia / R. S. Grinberg, D. I. Uschalova // *EvrAz. integratsia: economica, pravo, politica.* – 2010. – № 7. – S. 62-65.
8. Gustov V. A. Na puti k sozdaniju Tamozennogo sojuza Evrazijskogo ekonomicheskogo soobchestva / V. A. Gustov // *EvrAz. integratsia: economica, pravo, politica.* – 2008. – № 3. – S. 19-23.
9. Ibragimova G.E. Sodruzestvo nezavisimyh gosudarstv v 2005 2010 gg.: aktualnie problemy i perspektivy (po materialam periodocheskoj pressy) / G. E. Ibragimova [Electronic resource]. – Rezhym dostupa: <http://repository.enu.kz/xmlui/bitstream/handle/123456789/2895/Sodruzestvo.pdf?sequence=1>.
10. Irchin O. A. Konkurentsia tsentriv sily v konteksti formuvannia sfer vplyvy na postradianskomy prostori / O. A. Irchin [Electronic resource]. – Rezhym dostupu: <http://www.rusprostranstvo.com/article/view/13>.
11. Kinets Mutnogo sojuzy? [Electronic resource]. – Rezhym dostupy: <http://bintel.com.ua/uk/article/konec-tamozhenogo-sojuza/>.
12. Kolesnikov G. I. K Sozdaniyu kollektivnoj valytu EvrAzES / G. I. Kolesnikov, S. F. Syturin, N. V. Hovanov // *EvrAz. integratsia: economica, pravo, politica.* – 2007. – № 2. – S. 57-62.
13. Medvediev D. A. Rossia, vpered! / D. A. Medvediev [Electronic resource]. – Rezhym dostupy: http://15.gazeta.ru/articles/dmitrii_medvedev_rossiya_vpered.shtml
14. Narischin S. A. EvrAzES na puti uglublenia integratsij / S. A. Narischin // *EvrAz. integratsia: economica, pravo, politica.* – 2008. – № 3. – S. 15-18.
15. Rogov S. M. E Evrazijskaja strategija Rossii / S. M. Rogov [Electronic resource]. – Rezhym dostupy: <http://www.iskran.ru/russ/rogov/ecstroit1-01.html>.
16. Smirnova M. N. Etapu formirovania Tamozennogo souza // *EvrAz. integratsia: economica, pravo, politica.* – 2010. – № 8. – S. 121-126.
17. Sushko O. EvrAzES: ekonomichnuy sur u politichnij musholovtsi vstup do EvrAzES oznachatume politichnu kapituliatsiy Ukrainu jak evropejskoi derzavu / O. Sushko [Electronic resource]. – Rezhym dostupy: http://gazeta.dt.ua/POLITICS/evrazes_ekonomichnij_sir_u_politichnij_misholovtsi_vstup_do_evrazes_oznachatume_politichnu_kapitulya.html.
18. Tamoziennij soyuz – mogilnaja jama [Electronic resource]. – Rezhym dostupy: <http://inosmi.ru/belorusia/20100707/161114249.html>.
19. Telnov V. Economicheskie aspektu postkrizisnogo razvitia evrazijskoj integratsii / V. Telnov // *EvrAz. integratsia: economica, pravo, politica.* – 2010. – № 7. – S. 146-149.
20. Finogenov I.V. Vzaimnaja trgovla, investitsii i trendy integratsii v EvrAzES / I. V. Finogenov // *EvrAz. integratsia: economica, pravo, politica.* – 2009. – № 6. – S. 29-31.
21. Tsvetkov V. A. Osnovnye napravlenia postkrizisnogo razvitia EvrAzES / V. A. Tsvetkov // *EvrAz. integratsia: economica, pravo, politica.* – 2010. – №8. – S. 47-56.
22. Cherkasov N. A. O Missii Rossii v sovremennom mire i razvitii EvrAzES / N. A. Cherkasov // *EvrAz. integratsia: economica, pravo, politica.* – 2008. – № 4. – S. 32-36.
23. Chechenov H. D. Neprerivnoe obrazovanie – osnova innovatsionnogo razvitia / H. D. Chechenov // *EvrAz. integratsia: economica, pravo, politica.* – 2009. – № 6. – S. 36-37.
24. Shishkhov Yu. Rossia i SNG neudavshijsia brak po raschotu / Yu. Shishkhov // *Pro et Contra.* – 2001. – T. 6. – № 1/2. – Zuma Vesna. – S. 91-106.

25. Jazev V. A. «Idealnyi shtorm» dolzen stat katalizatorom integratsionnyh protsesov / V. A. Jazev // Evraz. integratsia: economica, pravo, politica. – 2009. – № 5. – S. 18-24.
26. Jazev V. A. Stranu SNG na poroge novogo etapa sotrudnichestva / Evraz. integratsia: economica, pravo, politica. – 2009. – № 6. – S. 21-26.
27. Russia Urges Ukraine to Join Customs Union After EU Snub [Electronic Source] // Bloomberg – 2011. – 18 October. – Access mode: <http://www.bloomberg.com/news/articles/2011-10-18/medvedev-says-russia-ukraineties-aren-t-just-about-gas-1>.
28. Russia's Mounting Influence In Belarus And Kazakhstan [Electronic source] // Forbs. – 2010. 7th June. – Access mode: <http://www.forbes.com/sites/energysource/2010/07/06/russias-mounting-influence-in-belarus-and-kazakhstan/>.
29. UNCTAD Handbook of Statistics. – NY. : Geneva, 2005. – 443 p.

ЕВРАЗИЙСКОЕ ЭКОНОМИЧЕСКОЕ СООБЩЕСТВО КАК ПЕРЕХОДНАЯ МОДЕЛЬ ИНТЕГРАЦИОННОЙ СТРАТЕГИИ РОССИЙСКОЙ ФЕДЕРАЦИИ

Кондратенко О. Ю.

Кандидат исторических наук, доцент кафедры международной информации Института международных отношений национального авиационного университета.

Аннотация. Проанализирован процесс интеграции постсоветских стран в рамках Евразийского экономического сообщества и Таможенного союза. Отмечено, что интеграционные проекты реализуются исключительно в соответствии с геополитическими интересами РФ. Выяснено, что ЕвразЭС стал для российской интеграционной политики своеобразным инструментом в подготовке обеспечения расширения влияния на страны евразийского пространства. С созданием Евразийского экономического союза стало очевидно, что именно ЕвразЭС выполнял роль переходного интеграционного института в течение полтора десятилетия в рамках доктрины «разноскоростной» интеграции постсоветских стран. Еще одним проектом наднационального типа стал Таможенный союз, который призван обеспечивать реализацию стратегии России по созданию единого экономического пространства в рамках РФ, Беларуси и Казахстана как наиболее подготовленных стран в экономической, политической интеграции та интеграции системы безопасности. Интеграционные объединения выступают для России скорее в качестве средства восстановления геополитического влияния в мире хотя бы частично сопоставимого с тем, что когда-то имел в своем распоряжении СССР или сейчас обладают США как единственная сверхдержава. Для этого Россия восстанавливает как экономическое так и политическое давление на республики бывшего СССР по степени их интеграционного продвижения в евразийские структуры. Впрочем, постсоветские объединения так и не стали альтернативой мировой интеграции вроде ЕС или АСЕАН, прежде всего через свою асимметричность и усиленное доминирование России, что ставит под сомнение их стратегическую перспективу.

Ключевые слова: интеграция, евразийское пространство, ЕвразЭС, Таможенный союз, Россия, постсоветские государства.